

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЯМИ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

MANAGEMENT OF PAYABLES AND RECEIVABLES OF ENTERPRISES IN THE SYSTEM OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY

Васильєва Л.М.

професор кафедри обліку, аудиту
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Литовченко Д.О.

студент,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Актуальність роботи полягає в тому, що фінансове становище підприємства, показники платоспроможності безпосередньо залежать від того, наскільки швидко кошти в розрахунках перетворюються в реальні гроші, іншими словами, підвищення ефективності управління дебіторською і кредиторською заборгованістю відображає поліпшення фінансового стану підприємства.

Ключові слова: дебіторська і кредиторська заборгованість; управління дебіторською і кредиторською заборгованістю; робота з простроченою дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Актуальность работы заключается в том, что финансовое положение предприятия, показатели платежеспособности непосредственно зависят от того, насколько быстро средства в расчетах превращаются в реально деньги, другими словами повышение эффективности управления дебиторской и кредиторской задолженностью отражает улучшение финансового состояния предприятия.

Ключевые слова: дебиторская и кредиторская задолженность; управление дебиторской и кредиторской задолженностями; работа с просроченной дебиторской и кредиторской задолженностями.

The relevance of the work lies in the fact that the financial position of the company, solvency ratios directly depend on how quickly funds in the calculations are transformed into real money, in other words improving the efficiency of management of receivables and payables reflects the improvement in the financial condition of the company.

Keywords: receivables and payables; manage payables and receivables; work with overdue receivables and payables.

Постановка завдання. Актуальність теми «Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств у системі фінансово-економічної безпеки» визначається в першу чергу тим, що економічна стабільність економіки неможлива без фінансової стійкості підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі використовують різноманітні розробки, які направлені на економічну безпеку та впровадження її на підприємства. Найбільш вагомі дослідження проводили такі науковці як Н. Багатко, В. Бальцька, Т. Басюк та інші.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає у встановленні раціонального управління заборгованістю на підприємстві.

Основними завданнями проведеного дослідження є систематизація основних функцій та

завдань управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств у системі фінансово-економічної безпеки.

Матеріали та методи досліджень. У процесі дослідження було використано дослідження науковців у цій сфері. Методами дослідження стали загальнонаукові методи: методи теоретичних досліджень (аналіз та синтез), класифікаційно-аналітичний метод, абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формування висновків), історико-економічний.

Результати досліджень. Раціональне управління заборгованістю – запорука фінансової стійкості підприємства.

На стійкість впливають різні фактори, такі як:
– положення підприємства на ринку;
– його потенціал у діловому світі;

– ступінь залежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів;

– наявність платоспроможних дебіторів;

– ефективність фінансових та господарських операцій і т. п.

При цьому такі чинники, що не мають непрямого впливу на діяльність підприємства, можна розділити залежно від місця їх виникнення на внутрішні і зовнішні [1].

До зовнішніх факторів відносять ті, які не можуть контролюватися самим підприємством. А ось внутрішні безпосередньо залежать від організації роботи підприємства. І, як показує практика, найбільший вплив на діяльність підприємства мають саме внутрішні фактори. Серед них особливе місце займає наявність дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Дебіторська заборгованість є одним з основних джерел формування фінансових потоків платежів. Кредиторська заборгованість як боргове зобов'язання підприємства завжди містить суми, які необхідно спостерігати та контролювати [4].

Виходячи з цього, від стану розрахунків з дебіторами і кредиторами багато в чому залежить платоспроможність підприємства, а також фінансовий стан та інвестиційну привабливість. У зв'язку з цим важливо підприємству управляти дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств.

Контроль за виникненням боргових зобов'язань являють собою найважливішу частину в управлінні дебіторської і кредиторської заборгованостей підприємства. Без перебільшення можна сказати, що такий облік починається з обліку взаємних боргів. Одним з основних видів боргових зобов'язань є дебіторська заборгованість. За економічним змістом дебіторська заборгованість – це елемент оборотного капіталу. Дебіторська заборгованість може виникати з різних причин – в залежності від характеру взаємовідносин з контрагентами в розрахунках.

У більшості підприємств в загальній сумі дебіторської заборгованості переважають максимальна питома вага боргів покупців. Така дебіторська заборгованість об'єктивно викликана розривом у часі між товарною угодою і моментом оплати.

Сучасний розвиток вітчизняної економіки нерозривно пов'язане з наданням повної господарської самостійності у виборі ними ринків збуту продукції, товарів, послуг, а, отже, – партнерів по бізнесу, у тому числі майбутніх дебіторів. Тому дебіторська заборгованість, як реальний актив, відіграє досить важливу роль у сфері діяльності. Надто висока її частка в загальній структурі активів господарюючого суб'єкта знижує ліквідність та фінансову стійкість організації і підвищує ризик фінансових втрат. Розумне використання комерційного кредиту сприяє зростанню продажів, збільшенню частки ринку

і, як наслідок, позитивно впливає на фінансові результати компанії [2].

Інформаційне забезпечення управління дебіторською заборгованістю передбачає документовані знання про стан заборгованості дебіторів і зміни в ній, що і забезпечується системою бухгалтерського обліку згідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність підприємств в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV. Бухгалтерський облік, в свою чергу, нерозривно пов'язаний з процедурою внутрішнього контролю стану розрахунків з дебіторами і комплексним аналізом структури та динаміки дебіторської заборгованості, з оцінкою ефективності кредитної політики підприємства.

Проблема управління дебіторською та кредиторською заборгованостями визначається потреба господарюючого суб'єкта у побудові ефективної системи управління оборотним активом, що базується як на традиційних, так інноваційних підходах.

Такі підходи умовно можна розділити на дві категорії: загальні і приватні. До загальних відносяться:

– організація системи постійного контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю за кожним кредитором і дебітором;

– систематичне проведення фінансово-господарського контролю дебіторської і кредиторської заборгованості, метою якого є перевірка достовірності цих зобов'язань, доцільності та ефективності використання;

– визначення внутрішніх і зовнішніх причин, які вплинули на величину, структуру, динаміку дебіторської і кредиторської заборгованості, проведення оцінки ефективності та впливу, вжитих заходів на фінансовий стан підприємства, формування відповідних висновків і прогнозів.

Приватними є:

– зниження рівня дебіторської заборгованості до розміру, що не перевищує рівень кредиторської заборгованості. Для досягнення цієї мети підприємству необхідно проаналізувати фінансовий стан та встановити розмір допустимого рівня дебіторської та кредиторської заборгованості. Розробити процедуру взаємодій між підрозділами, які займаються купівлею і продажем для своєчасного виявлення заборгованості;

– приділення найбільш пильної уваги контролю за рухом дебіторської заборгованості, оскільки саме вона призводить до імобілізації коштів до подальшої неплатоспроможності підприємства;

– розумне використання на підприємстві такої форми залучення клієнтів, як комерційний кредит. Як відомо, з допомогою такої форми кредитування можна залучити не тільки додаткових покупців, але і значно збільшити обсяги продажів, що в подальшому призведе до збільшення прибутку підприємства. Проте, використовуючи комерційний кредит, необхідно ретельно проводити попередню роботу з потенційними дебіторами на предмет платоспроможності. Надалі

слід чітко відслідковувати своєчасність погашення ними своїх зобов'язань;

– виявлення ступеня ризику появи недобросовісних покупців шляхом розрахунку резерву по сумнівних боргах;

– проведення спільної роботи бухгалтерії, яка здійснює контроль за рухом дебіторської і кредиторської заборгованості, з юридичною службою підприємства, спрямованої на своєчасне вжиття заходів впливу на недобросовісних і неплатоспроможних контрагентів.

Проводити роботу з повернення боргів від дебіторів. До такої роботи можна віднести наступні заходи:

– підготовка та направлення мотивованих претензій дебіторам-боржникам, тим самим здійснення можливості переривання перебігу строку позовної давності. Такі заходи можливі лише у разі визнання боржником боргу або його частини;

– підготовка та направлення позовних заяв до суду до боржника, який не визнає борг, про стягнення заборгованості та передбачених договором або законом штрафних санкцій та пені;

– у разі неплатоспроможності дебітора врегулювати питання погашення заборгованості не коштами, а можливо, якимось майном [3].

За умови побудови управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємств, як наведено вище, механізм контролю за рухом таких заборгованостей дасть можливість вирішити основні завдання зі зміцнення фінансового стану підприємства, а саме:

– підвищити конкурентоздатність з допомогою відстрочки платежу, тобто застосування комерційного кредиту;

– розрахунок розміру сумнівних боргів;

– сприяння зростанню прибутку;

– аналіз клієнтів з метою виявлення неплатоспроможності.

Висновки. Виходячи з наведеного, можна прийти до висновку, що якщо діяльність підприємства спрямована на підвищення і зміцнення свого фінансового стану, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю в системі бухгалтерського та управлінського обліку є одним із головних завдань підприємства. Правильно обрана і розроблена під діяльність підприємства стратегія контролю за дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства призведе до максимального прибутку і буде сприятливою основою для залучення інвесторів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Багатко Н. Продаж дебіторської заборгованості: визначення, оцінка, облік [Текст] / Н. Багатко // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. – 2004. – № 22. – с. 57 – 63.
2. Бальціка В.В. Борги підприємств України: проблеми не розв'язуються [Текст] / В.В. Бальціка // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 2. – с. 48 – 60.
3. Басюк Т.П. Реструктуризація дебіторської заборгованості підприємства [Текст] / Т.П. Басюк // Фінанси України. – 2004. – № 12. – с. 115 – 124.
4. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України стратегія та механізми забезпечення, монографія / Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Каркавчук В.В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Видавництво, 2012. – 386с.
5. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз [Текст]: навч. пос. / Н.П. Шморгун, І.В. Головка. – К.: ЦНЛ, 2006. – 528. – ISBN 966 – 364 – 333 – 1.